

فقه مصور عبادات

آسان سازی وآموزش احکام اسلام

پاکی | نماز | روزه | زکات | حج

د. عبدالله بن سالم باهمام

ترجمه

د. محمد سرور محمد مراد سروری بلخی

نماز نفلی

۱۵ نماز نفلی

مطالب

نماز نفلی

نماز مشروع غیر از واجب.

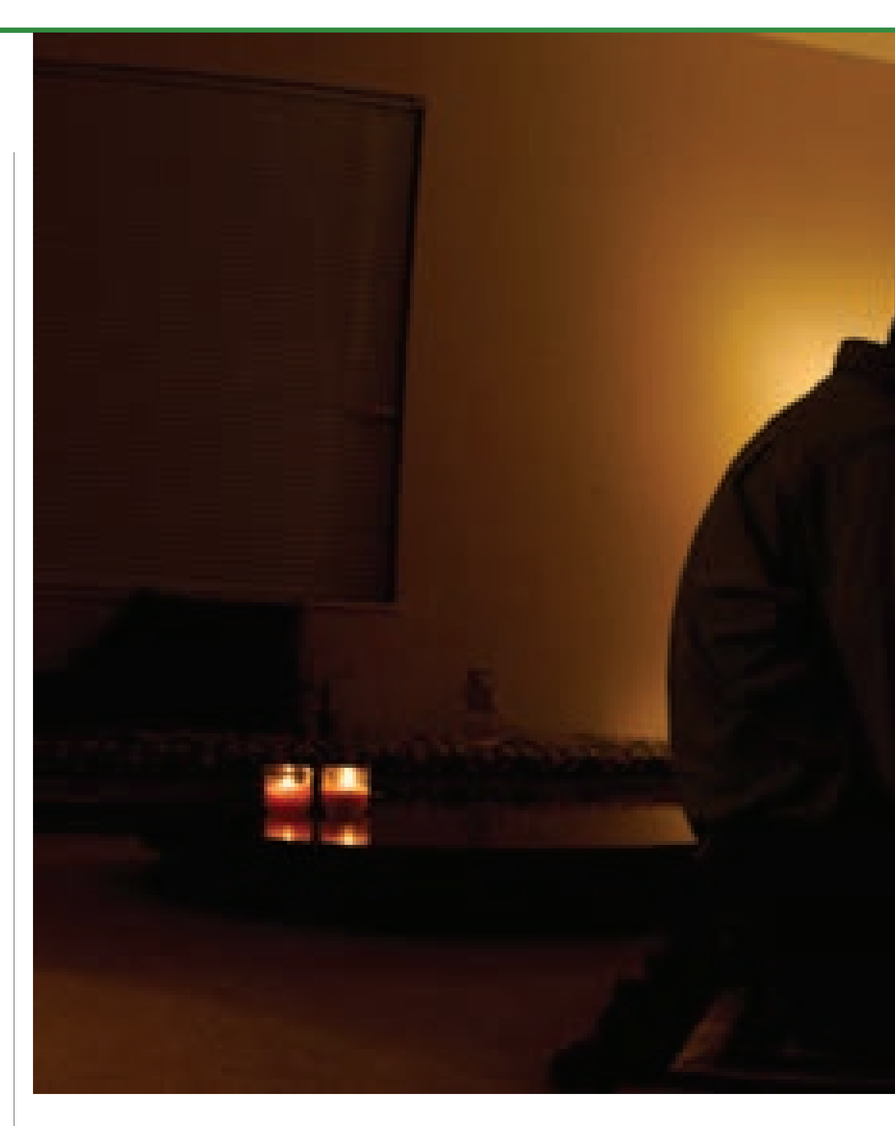
برتری نماز نفلی

۱. نماز نفلی سبب محبت الله تعالی به بنده اش میباشد، چنانچه در حدیث قدسی آمده است که الله تعالی میفرماید: (وبنده ٔ من همچنان با نوافل بمن تقرب میجوید تا اینکه وی را دوست میدارم، اگر دوست داشتم، من گوش شنوای او میباشم، ونیز چشم بینای او میشوم، ونیز دست او میشوم که بآن بقوت میگیرد، ونیز پای او میشوم که بر آن راه میرود، واگر از من چیزی بخواهد برایش عطا میکنم، واگر طلب پناه کند بوی پناه میدهم).[۱]

۲. نماز نفلی، کمبود فرائض را جبران میکند، چنانچه نبی اکرم ﷺ فرموده اند: :(نخستین چیزیکه در روز قیامت مردم از اعمال شان مورد محاسبه قرار میگیرند، نماز است، پروردگار ما ـجل وعزـ به فرشتگانش ـ در حالیکه او داناتر استـ میفرماید: به نماز بنده ام بنگرید، آیا کامل کرده ویا کمبود دارد؟ اگر کامل خوانده باشد، برایش کامل نوشته میشود، واگر چیزی از آن ناقص بود، میفرماید: ببینید آیا بنده نفلی خوانده است؟ اگر نفلی وجود داشت، میفرماید: (حساب فرضرا از نفل وی تمام کنید) پس بهمین منوال اعمال بازخواست میشود)..[۲]

(۱) بروایت بخاری.

(۲) بروایت ابوداود.

نماز نفلی در خانه برتر است

ادای نماز نفل در خانه نسبت به مسجد برتری دارد، مگر آنچه که در آن جماعت مشروع باشد مانند نماز تراویح در رمضان، نبی اکرم ﷺ فرموده اند: (برترین نماز شخص نمازی است که در خانه اش میخواند، مگر اینکه نماز فرضی باشد).[۱]

انواع نماز نفل

نماز نفل انواع زیادی دارد، که مهمترین آنها ازینقرار است:

یکم: سنتهای رواتب[۲]

وآن سنتهائیست که وابسته به فرض میباشد.

(۱) بروایت بخاری.
(۲) رواتب: جمع راتبه: وآن عبارت از شیء ثابت ودائم.

مجموع سنتهای رواتب ده ویا دوازده رکعت میباشند، ازینقرار:

- دو رکعت قبل از نماز فجر.
- دو ویا چهار رکعت قبل از نماز ظهر، ودو رکعت بعد از آن.
- دو رکعت بعد از نمازمغرب.
- دو رکعت بعد از عشاء.

از ابن عمر ؓ روایت است که گفت: (من از نبی اکرم ﷺ ده رکعت را حفظ کردم: دو رکعت قبل از ظهر، ودو رکعت بعد از آن، و دو رکعت بعد از مغرب در خانه شان، ودو رکعت بعد از عشاء در خانه شان، و دو رکعت قبل از نماز فجر)[۳]

مانند آن از عائشه ؓ نیز روایت شده، مگر اینکه قبل از ظهر را چهار رکعت ذکر کرده است.[۴]

مؤکدترین سنتهای رواتب که نبی اکرم ﷺ در سفر واقامت شان به آن موظبت کرده اند، دو رکعت فجر است، چنانچه در حدیث عائشه ؓ آمده که گفته است: (نبی اکرم ﷺ بر هیچ یک از نوافل مواظبت شدید مانند دو رکعت فجرنداشتند).[۵]

وسنت آنست که در آن بدون اینکه بواجباتش اخلال کند ، تخفیف نماید ، چنانچه از عائشه ؓ روایت شده که گفت: (آنحضرت ﷺ دو رکعت قبل از نماز صبح را بسیار خفیف میخواند، به گونهٔ که میگفتم که آیا ام الکتاب – فاتحه- را خوانده اند؟)[۶]

همانطوریکه قضای آن نیز جواز دارد، بدلیل فرمودهٔ آنحضرت ﷺ : (کسیکه دو رکعت فجر را نخوانده، باید بعد از طلوع خورشید آنرا بخواند).[۷]

(۳) باتفاق بخاری ومسلم.
(۴) بروایت مسلم.
(۵) باتفاق بخاری ومسلم.
(۶) بروایت بخاری.
(۷) بروایت ترمذی.

سنت بعدی	نماز فرضی	سنت قبلی
ــــــ	فجر	دو رکعت
دو رکعت	ظهر	۴ رکعت
ــــــ	عصر	ــــــ
دو رکعت	مغرب	ــــــ
دو رکعت	عشاء	ــــــ

دوم: نماز وتر

حکم وتر وفضائل آن:

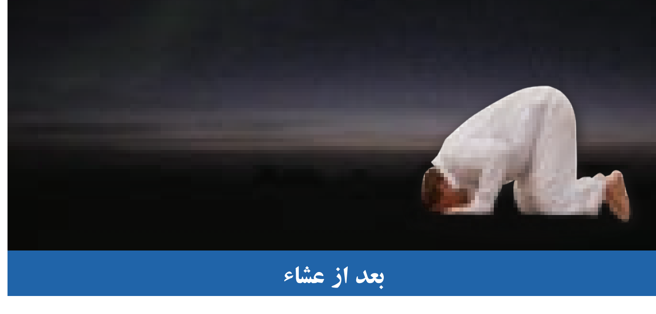
وتر واجب مؤکد است، آنحضرت ﷺ فرموده اند: (خداوند طاق است، وتر را دوست میدارد، پس نماز وتر بخوانید ای اهل قرآن)(۱).

وصف وتر:

۱. اقل وتر یک رکعت است، واکثرش یازده ، ویا سیزده رکعت است که نماز گذار دو دو رکعت میخواند، سپس یک رکعت خوانده ، وتر میکند.

۲. ادنای کمال سه رکعت است: دو رکعت خوانده سلام میدهد، سپس یک رکعت دیگر خوانده سلام میدهد، ومیتواند سه رکعت را متصل به یک تشهد بخواند، ونزد بعض ائمه سه رکعت را به دو تشهد میخواند. مستحب است که در رکعت اول سوره الأعلی ودر رکعت دوم سوره الکافرون ودر رکعت سوم سوره الإخلاص را بخواند. بدلیل آنچه از ابی بن کعب ﷺ روایت شده که گفت: (رسول الله ﷺ در رکعت اول وتر "سبح اسم ربک الأعلی " ودر دوم "قل یاأیها الکافرون" ودر سوم"قل هو الله أحد" را میخواند(۲).

(۱) بروایت ابوداود.
(۲) بروایت نسائی.

بعد از عشاء

قضای سنت فجر در روز

بعد از مغرب

قبل از فجر

قبل از ظهر وبعد از آن

وقت وتر:

بعد از نماز عشاء تا طلوع فجر، ادای وتر در ثلث اخیر شب افضلیت دارد، بدلیل فرموده ٔ نبی اکرم ﷺ:(نماز آخر شب مشهود است).[۱]

دعاء در وتر:

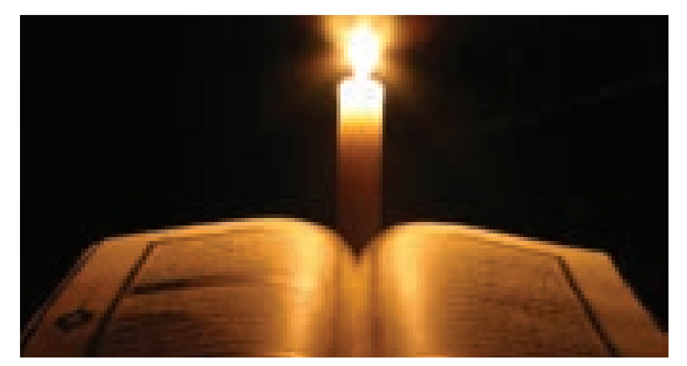
در رکعت اخیر وتر دعاء مشروع گردیده، قبل از رکوع[۲] ویابعد از بلند شدن از رکوع[۳]، دستان خود را بلند کرده دعای وارده درین زمینه را میخواند، که از آنجمله است:

«اللهم اهدنی فیمن هدیت، وعافنی فیمن عافیت، وتولنی فیمن تولیت، وبارک لی فیما أعطیت، وقنی شر ما قضیت، فإنک تقضی ولا یقضی علیک، إنه لا یذل من والیت، ولا یعز من عادیت، تبارکت ربنا وتعالیت».[۴]

مسائل

۱. سنت اینست که بعد از نماز وتر بگوید: «سبحان الملک القدوس»[۵] سه بار، در بار سوم صدای خود را بلند نموده دراز کند، ومیتواند: «رب الملائکة والروح»[۶] را آن زیاد کند.

۲. مسح کردن روی با دستان بعد از دعاء نه در وترونه در غیر وتر مشروع نمیباشد، زیرا که از نبی اکرمﷺ درین مورد حدیث صحیحی نیامده است.

(۱) بروایت مسلم.
(۲) بروایت ابوداود.
(۳) بروایت بخاری.
(۴) بروایت ترمذی.
(۵) بروایت احمد
(۶) بروایت دار قطنی.

قضای وتر در روز

قضای وتر در روز مشروع است، وقضایش جفت میباشد، زیرا که از عائشه روایت شده که رسول اللهﷺ هرگاه نماز شب از ایشان به سبب ناخوشی وغیره قضاء میشد، در روز دوازده رکعت نماز میخواندند.[۱]

۱- بروایت مسلم.

سوم: نماز تراویح

وتراویح: نماز شب در رمضان میباشد.

وبه تراویح مسمی شده؛ زیرا که در میان هر چهار رکعت بخاطر طول رکعتها برای راحت توقف میکردند.

فضیلت نماز تراویح:

نبی اکرم ﷺ فرمودند: (کسیکه رمضان را از روی ایمان وحساب اجر نزد خدا به روزه و قیام شب سپری کرد، گناهان گذشته اش بخشوده میشود).[۱]

حکم نماز تراویح:

تراویح سنت مؤکد بوده که رسول الله ﷺ آنرا در ماه مبارک رمضان مشروع کرده اند، زیرا نبی اکرم ﷺ با صحابه کرام چند شبی نماز خواندند، سپس از بیم اینکه بر آنان فرض شود، ترک کردند، وبعد از پیامبر ﷺ صحابه کرام ﷺ آنرا اداء کردند.[۲]

(۱) بروایت بخاری ومسلم.
(۲) بروایت مسلم.

شمار رکعات نماز تراویح:

برخی گفته اند که بیست رکعت است، از سائب بن یزید ﷺ روایت است که گفت: در عهد عمر بن خطاب ﷺ در ماه رمضان بیست رکعت میخواندند.

همچنین گفت: با آرامی میخواندند.

وبرخی دیگر گفته اند: یازده رکعت است.

مسائل

۱. ترک آنچه از قیام شبانه عادت دارد، مکروه است، از عبدالله بن عمرو بن العاص ﷺ روایت است که گفت: رسول الله ﷺ فرمودند: (ای عبدالله مانند فلان مشو، شبانه برای نماز برمیخاست، سپس قیام شبانه را ترک کرد).[۱]

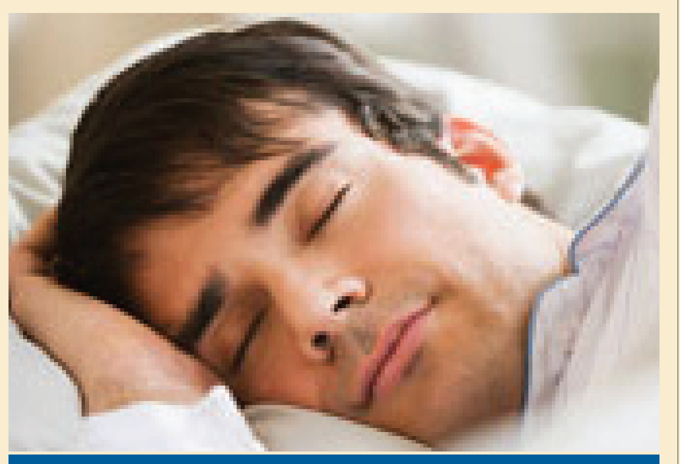
۲. برای مرد مستحب است هنگامیکه شبانه برای نماز شب بیدار میشود، همسرش را نیز برای نماز شب بیدار کند، واگر زن بیدار شد شوهرش را نیز بیدار کند، بدلیل فرموده ٔ آنحضرت ﷺ: (اگر مرد همسرش را به نماز شب بیدار کند، پس آندو-ویا یکی آنها - دو رکعت نماز بخوانند، هر دو در جمله ٔ ذاکرین وذاکرات نوشته میشوند).[۲]

بیدار شدن برای نماز

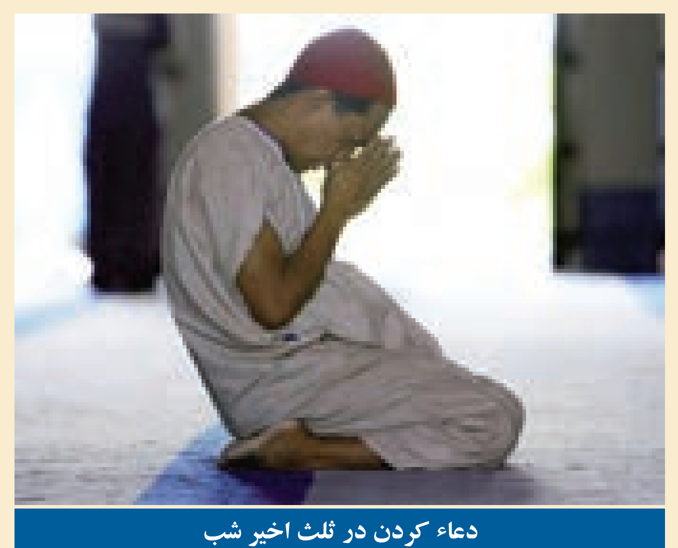
(۱) بروایت بخاری ومسلم.
(۲) بروایت ابوداود.

۳. کسیکه در نماز شب، خواب بروی غلبه کند، باید نماز را گذاشته بخوابد تا اینکه خواب از وی برود، از عائشه ﷺ روایت است که نبی اکرم ﷺ فرموده اند: (اگر یکی از شما در نماز پینکی رفت، باید بخوابد تا اینکه خواب از وی برود).[۳]

غلبه خواب

۴. دعاء وطلب مغفرت در ثلث اخیر شب مستحب است، بدلیل روایت ابوهریرۀ ﷺ که گفت: رسول الله ﷺ فرمودند: (الله تعالی در ثلث اخیر شب به آسمان دنیا فرود آمده میگوید: کسیکه مرا بخواهد، برایش اجابت میکنم، کسیکه طلب مغفرت میکند، او را مورد مغفرت قرار میدهم).[۴]

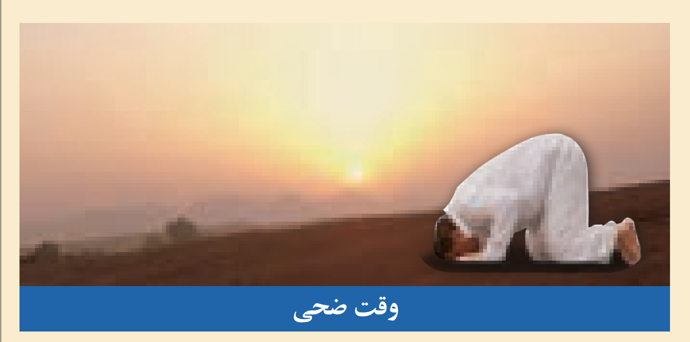

دعاء کردن در ثلث اخیر شب

(۳) بروایت بخاری ومسلم.
(۴) بروایت بخاری ومسلم.

چهارم: نماز ضحی (اشراق)

وآن نمازیست که در وقت ضحی مشروع گردید، ووقت ضحی: از طلوع خورشید وبلند شدنش به اندازهء یک نیزه میباشد ـ این مقدار ارتفاع خورشید در حدود سوم حصهء یک ساعت میباشد ـ که تا زوال خورشید ادامه دارد.

وقت ضحی

فضیلت نماز ضحی:

الله تعالی در حدیث قدسی میفرماید: (ای فرزند آدم، برای من در اول روز چهار رکعت نماز بخوان، ترا در آخر آن کفایت میکنم).[۱]

شمار رکعات نماز ضحی:

جواز دارد که نماز ضحی را دو رکعت، ویا چهار، ویا شش، ویا هشت رکعت بخوانی، زیرا که نبی اکرم ﷺ چنین کرده اند.

پنجم: نماز تحیهء مسجد

وآن دو رکعتی است برای کسی به مسجد داخل میشود، مشروع شده، وقبل از نشستن آنرا بخواند.

ودلیلش فرمودهٔ نبی اکرم ﷺ:(اگر یکی از شما به مسجد داخل شد، باید قبل از نشستن دو رکعت نماز بخواند).[۲]

سنت راتبه ویا نماز فرضی از آن کفایت میکند، پس کسیکه داخل مسجد برای ادای نماز ظهر گردید، پس سنت ظهر را خواند، از نماز تحیهٔ مسجد نیز کفایت میکند، وبروی تحیهء مسجد نمیباشد.

(۱) بروایت مسلم
(۲) بروایت بخاری ومسلم.

تحیه مسجد

ششم: نماز استخاره

هرگاه بندهٔ در کاری از کارها متردد گردید، قبل ازینکه بآن اقدام کند، دو رکعت نماز میخواند، آنحضرت ﷺ یاران را آموزش میدادند مانند آنکه سورهٔ از قرآن را آموزش میدادند.

دعاء استخاره:

نبی اکرم ﷺ فرمودند: (اگر یکی از شما در کاری اراده میکند، باید دو رکعت نماز غیر از فرضی بخواند، پس از آن بگوید: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ، وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلاَ أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ وَلاَ أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلاَّمُ الْغُيُوبِ، اَللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي -أَوْ قَالَ عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ- فَاقْدُرْهُ لِي، وَيَسِّرْهُ لِي، ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ،وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي، وَمَعَاشِي، وَعَاقِبَةِ أَمْرِي -أَوْ قَالَ فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ- فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ، وَاقْدُرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ، ثُمَّ أَرْضِنِي -قَالَ- وَيُسَمِّي حَاجَتَهُ».[۳]

(۳) بروایت بخاری

هفتم: دو رکعت نماز بعد از وضوء

از ابی هریره ﷺ روایت شده که نبی اکرم ﷺ در هنگام نماز فجر فرمودند: (ای بلال بمن بگو از کاریکه در اسلام کردی، زیراکه من صدای کفشهای(۱) تو را در پیش رویم در بهشت شنیدم) گفت: (من کاری نکرده ام که نزدم امیدوار کننده باشد، تنها هرگاهیکه وضوء میکردم چه در روز بود یا شب هر چند رکعتی که میتوانستم به آن وضوء نماز میخواندم)[۲]

هشتم: نفل مطلق

آنست که مقید به زمان وسبب نمیباشد.

ونماز نفلی مطلق در هر وقت جواز دارد، مگر در اوقاتیکه نماز خواندن در آن منع شده است.

مثال های نفل مطلق

شب خیزی

نبی اکرم ﷺ فرموده اند: (بعد از فرض، نماز برتر، نماز شب است).[۳]

وهمچنین آنحضرت ﷺ فرموده اند: (در بهشت اتاقهای است که بیرون از درون ودرون از بیرون آن دیده میشود، عرب بادیه نشینی بلند شد وگفت: برای چه کسی است ای رسول الله؟ فرمودند: برای کسیکه سخن خوب گوید، وطعام بدهد، ومداوم روزه دار باشد، وبرای الله نماز بخواند در حالیکه مردم در خواب باشند).[۴]

اوقات نهی از نماز خواندن

۱. بعد از نماز صبح تا بعد از طلوع خورشید وبلند شدنش باندازهٔ یک نیزه، که بطور عادی تقریبا ثلث یک ساعت میشود.

۲. از هنگامیکه خورشید در وسط آسمان باشد تا اینکه میلان پیدا کند.

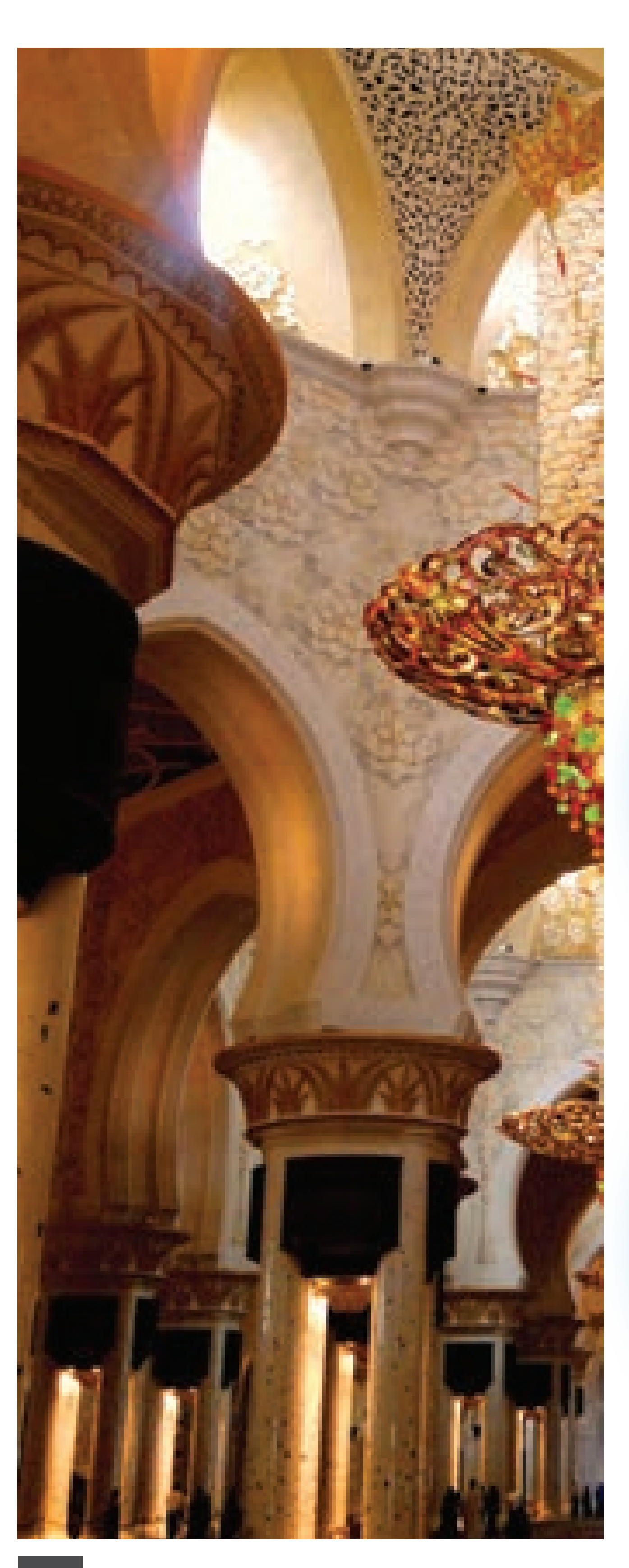
۳. از نماز عصر تا اینکه خورشید غروب کند.

ودلیل آن حدیث عقبه بن عامر است که گفت: (سه ساعتی است که رسول الله ﷺ از نماز خواندن، وگور کردن[۵] مردگان ما در آنها، منع کرده اند: هنگام طلوع خورشید[۶] تا اینکه بلند شود، وهنگام ظهر تا اینکه خورشید اندکی از آن حالت میلان کند، وهنگامیکه خورشید بغروب نزدیک[۷] شود تا اینکه کاملا غروب نماید).[۸]

(۱) دف نعلیك: یعنی صدای کفشهایت.
(۲) بروایت بخاری.
(۳) بروایت مسلم.
(۴) بروایت ترمذی.

(۵) نقبر: مرده را دفن میکنیم.
(۶) بازغة : واضح.
(۷) تضیف: میلان میکند.
(۸) بروایت مسلم.

بعد از نماز صبح
طلوع خورشید
وقوع خورشید در میانهء آسمان
تا اینکه مائل گردد
پس از وقت عصر
تا وقت غروب خورشید